

Valtuutettu Jonna Meron ym. valtuutettujen aloite nepsy-ystävällisten tilojen tuomisesta varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Kaupunginvaltuusto 18.03.2024 § 26

Valtuutettu Jonna Mero jätti seuraavan aloitteen:

Kun puhutaan neuropsykiatrisista vaikeuksista tai neuropsykiatrisista erityispiirteistä, tarkoitetaan aivojen toimintaan liittyviä poikkeavuuksia, jotka näkyvät erilaisina toimintatapoina tai vaikeuksina arkielämässä. Sana neuro viittaa aivoihin ja psykiatria psyykkisiin oireisiin ja käyttäytymiseen, mitkä yhdessä muodostavat arkikielessä käytetyn sanan nepsy.

Yleisimpiä kehityksellisiä neuropsykiatrisia häiriöitä ovat aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö ADHD, autismikirjon häiriöt ja Touretten oireyhtymä. Kehitykselliset neuropsykiatriset häiriöt ovat synnynnäisiä ja niihin vaikuttavat perimä, aivojen rakenteellinen ja toiminnallinen kehitys sekä ympäristötekijät.

Monella voi myös olla piirteitä erilaisista nepsy-häiriöistä, mutta diagnostiset kriteerit eivät silti täyty. Nepsy-piirteisellä henkilöllä voi olla esimerkiksi yli- tai aliaktiivisuutta, tarkkaamattomuutta tai tarkkaavuuden ylläpidon ongelmia, aistien yli- tai aliherkkyyttä tai toiminnanohjauksen, tunnetaitojen tai sosiaalisten tilanteiden ymmärtämisen vaikeutta. Nepsy-piirteitä arvellaan olevan jo jopa 17-20% väestöstä ja ne voivat vaikuttaa toiminta- ja oppimiskykyyn merkittävästi.

Peruskoulussa nepsy-haasteet näkyvät monissa eri arjen tilanteissa ja samat haasteet ovat nähtävissä myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Lapsilla saattaa olla haasteita keskittymisessä, mutta myös oman toiminnan ohjaamisessa tai suuressa ryhmässä toimimisessa. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lasten ja kasvattajien tukena ovat varhaiskasvatuksen erityisopettajat, joiden kanssa ryhmiin etsitään sopivia käytänteitä ja tapoja tukea nepsy-lasten arkea. Näiden tukitoimien lisäksi myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ryhmätilat tulisi miettiä sellaisiksi, että ne tukevat nepsy-lasten hyvinvointia ja samalla lisäävät hyvinvointia myös neurotyyppillisten lasten arkeen. Tällä on kauaskantoisia positiivisia vaikutuksia myös siirryttäessä koulumaailmaan.

Oppimisympäristöjen puutteet ja pedagogisen sekä psykososiaalisen tuen keinot unohtuvat helposti, jos yksilön vaikeudet selitetään aina vain hänen neuropsykiatrisella diagnoosillaan. Olipa lapsella nepsy-diagnoosi tai ei, on tärkeää ymmärtää, että jokainen hyötyy hyvin strukturoiduista ja aistiystävällisistä tiloista.

Varhaiskasvatuslaissa sanotaan seuraavaa:

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. -- Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Esitän, että samalla kun palveluverkkouudistuksen mukaiset muutokset etenevät, varhaiskasvatukseen hankitaan uusia tiloja ja kaikki esiopetus siirtyy alakouluihin, muokataan jokaiseen varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikköön nepsy-ystävällisiä tiloja.

Raisiossa 18.3.2024

Jonna Mero ja Vihreä valtuustoryhmä

Ella Mylly	Saila Rintee
Venla Käyhkö	Jani Suominen
Eveliina Tyyskänen	Juha Hellstén
Janne Laulumaa	Sanni Repo
Heikki Suominen	Pirita Efe
Niina Äikäs	Kimmo Kosonen
Sari Suominen	Kalle Myllymäki
Vesa Parantainen	Hannele Lehto-Laurila
Emma Lindqvist	Jarmo Rosama
Jari Pulkkinen	Aleksi Suro
Ari Korhonen	Niko Dahlgren
Anneli Kivijärvi	

Päätös Aloite merkittiin pöytäkirjaan ja lähetettiin kaupunginhallitukselle valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus 25.03.2024 § 114

Esittelijä	Kaupunginjohtaja Eero Vainio
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus lähettää valtuustoaloitteen sivistyslautakunnan valmisteltavaksi.
Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

Sivistyslautakunta 21.01.2026
352/12.07.00/2024

Valmistelija: sivistysjohtaja Leena Laakso, etunimi.sukunimi(at)raisio.fi

Valtuustoaloitteessa esitetään, että samalla kun palveluverkkouudistuksen mukaiset muutokset etenevät, varhaiskasvatukseen hankitaan uusia tiloja ja kaikki esiopetus siirtyy alakouluihin, muokataan jokaiseen varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikköön nepsy-ystävällisiä tiloja.

Fyysisen ympäristön neuroesteettömyys

Arviolta noin 10 %:lla väestöstä on kehityksellisiä neuropsykiatrisia häiriöitä kuten ADHD, autismikirjo, Tourette ja kehityksellinen kielihäiriö. Neurokirjon piirteet ovat synnynnäisiä ja koko elämän mittaisia ja ilmenevät yksilöllisesti. Ympäristön esteettömyydellä ja mukautuksilla on merkittävä vaikutus autismikirjon ja neurokirjon ihmisen toimintakykyyn. Jotta autismikirjon ja neurokirjon ihmiset voivat toimia ja liikkua yhdenvertaisesti rakennetussa ympäristössä, tarvitaan mm. aistitiedon käsittelyyn, hahmottamiseen, keskittymiseen ja tarkkaavuuteen, kommunikaatioon ja toiminnanohjaukseen ja osalla myös ymmärtämiseen liittyvien ympäristön esteiden vähentämistä tai poistamista. Aistiherkkyydet ovat yleisiä neurokirjon ihmisillä, ja niitä esiintyy 8 %:lla kaikista lapsista. Kouluympäristön aiheuttama kuormitus voi estää neurokirjon lapsen

oppimista ja koulunkäyntiä ja johtaa tilanteeseen, jossa koulupäivää joudutaan lyhentämään. Pahimmillaan tilanteen pitkittyessä ja kärjistyessä voi syntyä kouluakymättömyyttä. Esteetön kaikkien oppilaiden oppimista tukeva kouluympäristö luo perustaa onnistuneelle inklusiolle. Hyvin suunniteltu esteetön oppimisympäristö tukee kaikkien lasten oppimista ja hyvinvointia sekä säästää kustannuksia pitkällä aikavälillä, kun taas esteellinen ympäristö vaikeuttaa monen lapsen oppimista sekä lisää tukitoimien ja avustajien tarvetta ja kouluakymättömyyttä.

Fyysinen esteettömyys voi tarkoittaa neurokirjon oppijoiden kannalta mm.

- ympäristöjen, toimintojen ja tilojen selkeyttä ja helppoa hahmotettavuutta
- selkeiden opasteiden käyttöä
- valaistuksen häikäisemättömyyttä ja säädettävyyttä
- hyvää akustiikkaa ja äänieristystä
- häiritsevien äänien, taustamelun ja kaikuisuuden vähentämistä ja poistamista
- näköärsykkeiden vähentämistä
- riittävää ilmanvaihtoa ja hyvää sisäilmaa
- hiljaisia huoneita tai tiloja
- erillisiä tai eriytettävissä olevia tiloja esim. työskentelyyn
- luonnollisia materiaaleja
- maanläheisiä ja murrettuja värejä
- tilojen uudelleen järjestelyä ja mukauttamista
- tilojen riittävää mitoitus koulussa ja päiväkodeissa.

Esteettömyyttä ohjaavat lainsäädännössä yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), valtioneuvoston asetus rakennuksen esteettömyydestä (241/2017) ja yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016). Esteettömyys on ihmisoikeus. Neuroesteettömyydessä esteellisyyden näkymättömyys tekee sen huomioimisesta haastavaa. Terveiden ja hyvinvointilaitoksen tutkimusten mukaan lasten ja nuorten aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriöt lisääntyvät ja jonkin arvion mukaan näitä on jo neljäsosalla väestöstä. Päiväkotij- ja koulurakentamisen suunnittelussa ei tule nojautua keskivertoihmiseen, vaan eri erityispiirteet tulee ottaa laajasti huomioon tiloja suunniteltaessa.

Neuroesteettömyydessä päiväkotij- ja koulusuunnittelussa otetaan huomioon inklusion periaatteet, aistiesteettömyys, saavutettavuus (aineettoman ympäristö tilan ymmärrettävyys, helppokäyttöisyys), ja fyysinen esteettömyys (vaivaton liikkuminen, tilan fyysinen käytettävyys). Aistiesteettömyyden tekijöinä otetaan huomioon kaikki aistit (näkö, kuulo, tunto, haju), valoisuus, äänimaailma, hyvä sisäilma, visuaalinen selkeys, miellyttävät materiaalit, riittävät kontrastit, hahmotettavuus, suljetun ja avoimen tilan vaihtelu.

Inklusiivisen toimintakulttuurin edellytyksenä tavoitellaan esteiden poistamista ja mahdollisuuksien tajuamista, oikeudenmukaisuutta, hyvää johtajuutta, tervettä toimintakulttuuria, mahdollistamista, yhteistyötä, aktiivista kaikkien toimijoiden toimijuutta, tilojen monipuolista käytettävyttä, yhdenvertaisuutta, syrjinnästä vapaata, tasavertaista ja muovattavaa arjen toimintakulttuuria.

Neuroesteettömyyden huomioiminen Raison päiväkotij- ja koulurakentamisessa

Raison päiväkotij- ja kouluverkon uusien yksiköiden tiloja suunniteltaessa on kiinnitetty erityistä huomiota toimintakulttuuriin, jossa toiminta palvelee kaikkia käyttäjiä opiskelijakeskeisesti ja oikeus oppimiseen on kaikilla,

myös neuromoninaisilla oppijoilla. Tilojen tulee olla muunneltavissa ja jo lähtökohtaisesti sopivia. Pedagoginen opetussuunnitelmaan perustuva oppimissuunnitelma, tavoitteellinen toimintakulttuuri on tilojen suunnittelun pohjana. Suunnittelussa on kiinnitetty myös huomiota kokonaisvaltaiseen esteettömyyteen ottaen huomioon oppijoiden eri tarpeet. Pedagoginen toimintaympäristö, joka mahdollistaa aktiivisen toiminnan, houkuttelee vuorovaikutukseen, ja tiloja on mahdollista käyttää myös muuhun toimintaan.

Tilasuunnittelu on tehty Kuloistenniityn päiväkodin ja Tiedonpuiston koulun osalta ja tehdään Myllypellon ja Raisionlahden koulujen osalta yhteistyössä rakentajan, suunnittelijoiden, käyttäjän ja tilaajan kanssa. Suunnittelu ja toteutus pohjautuvat perusopetuslakiin ja opetussuunnitelmaan. Monipuolisten työtapojen mahdollistaminen, tilojen tarkastelu oppimisympäristönä ja sisä-, että ulkotilojen tarkastelu kokonaisuutena mahdollistavat tilojen käytön muunneltavuuden ja sovittamisen erilaisiin tarpeisiin. Käytön ja ylläpidon kustannuksiin vaikuttavat materiaalivalinnat ja suunnittelu. Muunneltavat ja muuntojoustavat tilat antavat mahdollisuuksia, niin rakentamisen aikaisten kuin myös ylläpidon ja elinkaaren aikaisten kustannusten osalta. Esteettömyys osana suunnittua alusta asti ei aiheuta lisäkustannuksia. Jälkikäteen tehtävät muutostyöt sen sijaan ovat usein kalliita.

Mitoituksessa keskeisemmät tekijät ovat oppilasmäärä ja oppilasennuste, vuosiluokkien koko, ryhmäkohtaisen ja oppilaskohtaisen tuen tarve, tuntijako, eri käyttöryhmien tarpeet, tavoitteet tilojen käyttöasteelle ja mahdollisuus käyttää lähialueen muita tiloja, kuten liikuntatiloja- ja paikkoja opetukseen. Tätä tarkastellaan säännöllisin väliajoin ja suunnitelmia päivitetään tarpeen mukaan asukas- ja oppilasmäärän muutosten mukaisesti. Uusien tilojen rakentamisessa ja kaikessa olemassa olevien tilojen korjausrakentamisessa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon oppijoiden monimuotoiset tarpeet ja tilojen monipuolinen esteettömyys. Neuroystävällisessä päiväkodissa ja koulussa oppilaan kohtaaminen on fyysisen ympäristön lisäksi keskiössä. Vuorovaikutuksen ja sen laadun merkitys korostuu uusimmassa autismitutkimuksessa. Hyväksyvä ilmapiiri ja yksilöllisyyden huomiointi ovat keskeisiä neurokirjon oppilaan osallistumista ja vuorovaikutusta tukevia tekijöitä. Raision perusopetuksen keskeisenä kehittämiskohteena onkin yhteisöllinen toimintakulttuuri ja entistä paremmat kohtaamiset.

Lähteet:

- Sari Valjakka, Pia-Maria Topi, Autismiliitto
- Valteri.fi
- arkkitehti Laura Raikamo, Neuroesteetön koulu 2024-Kaikkia kannatteleva oppimisympäristö, webinaari

Esittelijä

Sivistysjohtaja Leena Laakso

Päätösehdotus

Sivistyslautakunta antaa valtuustoaloitteeseen edellä olevan vastauksen.

Päätös